

Rapport 2017:3

Inställning till
högre utbildning
bland svenska folket

Utbildning går i arv

Universitets- och
högskolerådet

www.uhr.se

Utbildning går i arv

Inställning till högre utbildning bland svenska folket

Universitets- och
högskolerådet

Utbildning går i arv

Inställning till högre utbildning bland svenska folket

UHR:s rapportserie 2017:3, Universitets- och högskolerådet, april 2017

Kontaktpersoner: Carina Hellgren och Peter Barck-Holst

Foto: Eva Dalin och Erik Lundback

ISBN 978-91-7561-044-3

För mer information om myndigheten och våra publikationer, se **www.uhr.se**.

Innehåll

Sammanfattning	5
Resultaten skiljer sig åt för olika grupper	5
Summary	8
Results vary for different groups	8
Bakgrund	10
Om undersökningen	11
Inställningen till högskolestudier i andra undersökningar	12
Färre högskolestudenter från studieovan miljö i studiegruppen än i befolkningen	14
Självrapporterade studieresultat i grundskola och gymnasium	15
Unga män på landsorten minst studieintresserade	16
Därför väljer man att studera	17
Därför väljer man att inte studera	19
Det här skulle vara viktigt om utbildningsvalet skulle ske idag	21
Framtida lönenivå är olika viktig för olika grupper	21
Att utbildningen ger behörighet till ett speciellt yrke värderas högt	22
Unga kvinnor och de från studieovana hem vill ha nära till högskolan	23
Intresset är det allra viktigaste	24
Utbildningens status viktigast för de med utländsk bakgrund	24
Attityder till distans- och forskarutbildning	26
Var tredje skulle kunna tänka sig att doktorera	27
Avbrutna studier	30
Allt vanligare att avbryta studierna	30
Information om universitets- och högskolestudier	33
Diskussion och slutsatser	35
Föräldrars utbildningsbakgrund	35
Svarandens utbildningsnivå	36
Boendeort	36
Kön	36
Ålder	37
Födelseland och utländsk bakgrund	37
Slutsatser	37
Referenser	38

Sammanfattning

Nio av tio svarar att deras studieresultat i gymnasiet var bra och nästan sex av tio svarar att de har en universitets- eller högskoleutbildning. I de öppna svaren syns ett intresse för att specialisera sig inom ett kunskapsområde. Nästan varannan svarande mellan 19 och 29 år svarar att de skulle kunna tänka sig att doktorera. En majoritet av de svarande tror att en högskoleutbildning är viktig för möjligheterna att få ett jobb idag men det är intresset att lära sig mer som är den främsta drivkraften för högskolestudier.

Två av tre svarar att de skulle kunna tänka sig att läsa hela kurser eller program på distans. Den vanligaste orsaken till att avbryta en högskoleutbildning är att man valt fel utbildning. Nästan varannan svarar att de inom ramen för gymnasiet inte fått någon information om hur det är att studera eller forska på universitet eller högskola. Det är den tid då man ofta tar beslutet att studera vidare. Det finns ett tydligt utrymme för mer informationsinsatser kopplat till högre utbildning inom ramen för både grundskola och gymnasium.

Resultaten skiljer sig åt för olika grupper

Föräldrarnas utbildningsbakgrund

I studien framträder en tydlig bild av att de med två högskoleutbildade föräldrar är en grupp som gynnas inom hela utbildningssystemet, från grundskolan och framåt, i relation till högskoleutbildning. Denna grupp får tidigare

Resultatet ger en bild av en utbildad befolkning med ett övergripande intresse för studier.

information om högre studier, går oftare i skolor där fler läser vidare, klarar sig enligt egen uppfattning bättre i grundskolan och gymnasiet, råds att studera vidare av sina föräldrar, sätter sina mål med högre utbildning högre, beaktar utbildningens status, är mer flyttbara, och läser oftare på högskolan. Mönstret gäller delvis även om en av föräldrarna är högskoleutbildad. Omvänt framträder bilden av en grupp som har det betydligt svårare att hävda sig inom utbildningssystemet, de med föräldrar utan högskoleutbildning, som kommer från så kallade "studieovana hem".

Svarandens utbildningsnivå

De med enbart grundskoleutbildning ser det som viktigare att en högskola ligger nära än de med gymnasieutbildning och de med högskoleutbildning. De med enbart grundskoleutbildning ser den lönenivå en högskoleutbildning kan leda till som viktigare än de som redan har en högskoleutbildning.

Boendeort

I storstäderna (Stockholm, Göteborg och Malmö) är utbildningsgraden högre. Man uppfattar sina studieresultat som bättre både i grundskolan och i gymnasiet och ser utbildningens status som viktigare än på mindre orter (< 3 000 invånare) och mellanstora orter (> 3 000 invånare). På mindre orter ses högskoleutbildning som mindre viktigt för att få arbete, fler vill börja arbeta så fort som möjligt efter gymnasiet, och fler kan tänka sig att läsa på distans än i storstäderna.

Kön

När det gäller könsskillnader i studien så svarar kvinnor att de klarat sig bättre i grundskolan och på gymnasiet än män, samt att de avbryter sina högskoleutbildningar i långt lägre grad än män. Män som avbryter högskoleutbildning gör det oftare än kvinnor därför att de anser sig ha valt fel högskoleutbildningar. Unga män är de som är mest intresserade av att doktorera.

Ålder

De äldsta (50–64 år) i undersökningen tycker generellt att högre utbildning är viktigare än de yngsta (19–29 år). De äldsta anser också att högre utbildning är viktigare för att få ett jobb idag. Samtidigt hade de äldsta i lägre grad fått rådet att studera på högskolan av sina familjer när de själva var unga, och tyckte även att utbildningens status var mindre viktig än de yngsta. De äldsta i studien hade även fått mindre information om högskolan både i grundskolan och i gymnasiet än de yngsta. De yngsta angav i högre grad än de äldsta intresset för högskolestudier som ett skäl för att ha valt att läsa vid högskolan, men hade också i mycket högre utsträckning avbrutit sina högskolestudier ändå.

Födelseland och utländsk bakgrund

I den undersökta gruppen är personer med utländsk bakgrund (två föräldrar födda utomlands), samt utlandsfödda (i och utanför Europa), underrepresenterade. Det kan därför vara svårare att upptäcka skillnader, men några finns. Svaranden som är födda utanför Europa tror det är viktigare med högre utbildning för att få ett jobb idag än de som är födda i Sverige eller i Europa. De som är födda utanför Sverige ser generellt utbildningens status som viktigare än de som är födda i Sverige. Svaranden med två utlandsfödda föräldrar tror det är viktigare med högre utbildning för att få ett jobb idag än de vars ena eller båda föräldrar är födda i Sverige.

Summary

Nine out of ten people stated that their upper-secondary grades were good, and almost six out of ten responded that they have higher education. The open responses indicate an interest in specialising in one area of knowledge. Almost every other respondent between the ages of 19 and 29 says that they could consider studying a doctoral degree. Most respondents believe that higher education is currently important for their chances of finding work, but it is an interest in learning more that is the primary motivator for higher education.

Two in three respond that they could consider studying entire courses or programmes via distance learning. The most common reason for discontinuing a course or programme is choosing the wrong one. Almost every other person states that, during upper-secondary education, they did not receive any information about what studying or researching in higher education is like. This is the period in which young people often take the decision to continue studying. There is clearly an opportunity for providing more information about higher education, both at compulsory school and upper-secondary school.

Results vary for different groups

Parents' educational background

The study clearly shows that people with two parents who have higher education comprise a group that benefits throughout their entire education, from compulsory school and onward, in relation to higher education. This group receives earlier information about higher education, are more likely to go to schools where more people continue studying, to do better at primary and secondary school, are advised to keep studying by their parents, have higher aims for their higher education, respect the status of education, are more mobile, and more frequently enter higher education. This pattern is partly applicable even if one parent has higher education. Conversely, there is also an image appearing of a group that finds it considerably harder to push ahead in the education system, i.e. those with parents who do not have higher education, who come from "educationally disadvantaged backgrounds".

The respondents' level of education

People with only compulsory schooling regard it as more important for a higher education institution to be close to home than do people with upper-secondary education and those with higher education. People who only have compulsory schooling regard the salary level that higher education may lead to as more important than do those who already have higher education.

Place of residence

The level of education is higher in the big cities (Stockholm, Gothenburg, Malmö). People perceive the results of their studies as being better in both compulsory school and upper-secondary school, and regard education's status as being more important, than people do in small population centres (<3000 inhabitants) and medium-size population centres (>3000 inhabitants). In smaller places, higher education is regarded as less important for finding work, a greater proportion of people want to start work as soon as possible after upper-secondary school, and more people would consider distance learning than in big cities.

Gender

As regards gender differences in the study, women reply that they did better in compulsory and upper-secondary school than men, and they discontinue their higher education much less frequently than men. Men who discontinue their higher education do so more often than women because they feel they chose the wrong course/programme. Young men are the group that is most interested in getting a doctoral degree.

Age

The oldest people (50–64 years) in the survey generally feel that higher education is more important than do the youngest people (19–29 years). The oldest people also believe that higher education is now more important for finding work. At the same time, when they were young the oldest people had less frequently been advised by their families to enter higher education, and thought the status of education was less important than the youngest respondents. In the study, the oldest people had also received less information about higher education in both compulsory and upper-secondary school than had the youngest people. A larger proportion of the youngest people stated interest in higher education as a reason for choosing to start studying in higher education, but also discontinued their studies to a much greater extent.

Country of birth and foreign background

In the surveyed groups, people with foreign background (defined as two parents born abroad), as well as people born outside of Sweden, in or outside of Europe, are underrepresented. It may therefore be more difficult to detect differences, but there are some. Respondents who were born outside Europe believe that higher education is now more important for finding work than do those who were born in Sweden or Europe. People born outside Sweden generally see the status of education as more important than do people who were born in Sweden. Respondents with two foreign-born parents believe that higher education is now more important for finding work than do people with one or both parents born in Sweden.

Bakgrund

Universitets- och högskolerådet genomförde 2015, på regeringens uppdrag, en kartläggning och analys av lärosätenas arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande i högre utbildning. Uppdraget redovisades 2016 i rapporten *Kan excellens uppnås i homogena studentgrupper?* Resultaten väckte frågor som myndigheten har valt att gå vidare med i denna undersökning.

Vilka är drivkrafterna för att läsa på universitet och högskolor? Vilka kan skälen vara till att studera? Vilka kan skälen vara till att inte göra det? Hur skiljer sig inställningen till studier åt beroende på föräldrarnas utbildningsbakgrund, kön, ålder, boendeortens storlek och huruvida man har utländsk bakgrund?

För att få svar på dessa frågor och för att få en bättre förståelse för vad människor med olika bakgrund har för erfarenhet av studier, har Universitets- och högskolerådet låtit Insight Intelligence göra en riksomfattande attitydundersökning. Undersökningen innefattar svar från 1 000 personer i åldern 19 till 64 år. Resultatet finns sammanfattat i denna rapport.

Syftet med undersökningen har varit att få en bred bild av hur människors inställning till, och erfarenhet av, högskoleutbildning påverkas av deras bakgrund. Kunskapen kan användas i arbetet med att bredda rekrytering, alltså att högskoleutbildning ska bli tillgänglig för så många som möjligt, oavsett bakgrund.

Om undersökningen

Universitets- och högskolerådet genomförde 2017 med stöd av Insight Intelligence en undersökning om attityder till högre utbildning. 1 000 svenskar mellan 19 och 64 år har under januari 2017 besvarat enkätfrågor genom Sifos slumpmässigt rekryterade webbpanel. Undersökningen är riksrepresentativ för Sverige i termer av kön, ålder och boenderegion. Undersökningen är dock inte riksrepresentativ när det gäller till exempel utbildningsnivå eller utländsk bakgrund. Svarsfrekvensen var 34,6 procent. För att testa om de observerade skillnaderna mellan olika grupper i studien när det gäller inställningen till högskoleutbildning beror på att urvalet inte är representativt, istället för att vara en genomgående trend, har medelvärdesskillnaden signifikanstestats med t-test. Testet undersöker om skillnaderna som kan observeras mellan olika grupper i studien med 95 procents säkerhet också skulle återfinnas i den större populationen, alla invånare i Sverige. Enbart statistiskt signifikanta skillnader mellan olika grupper presenteras i rapporten. Samtliga diagram är uppställda i procentandelar. Vid de diagram där den totala procentsatsen överstiger 100 har flera svarsalternativ varit möjliga. Skillnader som kan verka stora i diagrammen men som inte kommenteras i texten är inte signifikanta.

Inställningen till högskolestudier i andra undersökningar

Det som tidigare har studerats är framför allt unga människors inställning till högskoleutbildning. Resultatet av Ungdomsbarometern 2016 visar att intresse genomsyrar alla framtidsval – såväl val av gymnasieprogram som val av högre utbildning och det de svarande tror kommer att vara viktigast på den framtida arbetsplatsen (Ungdomsbarometern 2016). De närmare 16 000 svarande var 15–24 år. Av de svarande var det 56 procent som trodde att de absolut skulle läsa en högskoleutbildning inom tre år och 32 procent som trodde att de kanske skulle göra det. Andelen som svarade att de absolut skulle göra det skiljde sig åt beroende på föräldrarnas utbildningsbakgrund. Av dem med föräldrar som inte har högskoleutbildning var det 47 procent som svarade att de trodde att de absolut skulle läsa en högskoleutbildning inom tre år. Av de som var födda utomlands eller hade två föräldrar som var födda utomlands var det 73 procent som var säkra på att de skulle läsa en högskoleutbildning inom tre år.

I Ungdomsstyrelsens attitydundersökningar har bland annat frågor om inställningen till högskoleutbildning ställts. I studien Unga med attityd 2013 besvarade drygt 2 500 personer i åldrarna 16–29 år frågor om inställningen till högskoleutbildning (Unga med attityd 2013). De främsta anledningarna till att studera vidare var att få ett bra jobb (75,5 procent), eget intresse (85,6 procent), egen utveckling (49,6 procent) och att slippa vara arbetslös (22,3 procent). Det var skillnader mellan svarande med föräldrar som hade högskoleutbildning och svarande med föräldrar som inte hade högskoleutbildning. En större andel med föräldrar som har högskoleutbildning svarade att det var för att kunna få ett bra jobb och av eget intresse de ville studera (77,3 procent och 61,7 procent) än andelen med föräldrar utan (63,6 procent och 44,3 procent).

I Universitetskanslersämbetets rapporter kan man följa hur det faktiskt ser ut med tillträde till högskoleutbildning för olika grupper. Ju högre utbildning föräldrarna har, desto större är sannolikheten att börja studera i högskolan (Universitets och högskolor. Årsrapport 2016). Bland dem som föddes 1990 hade 44 procent påbörjat högskolestudier senast vid 25 års ålder. 22 procent av personerna med lågutbildade föräldrar och 69 procent av personerna med högutbildade föräldrar hade påbörjat högskolestudier vid 25 års ålder. Ungefär så har mönstret sett ut de senaste tio åren, den sociala snedrekryteringen består och har varit i stort sett oförändrad bland dem som föddes mellan 1980 och 1990. Däremot har skillnaderna jämnats ut när det gäller personer med svensk eller utländsk bakgrund. Bland högskolenybörjarna (de som läser på högskolan för första gången) finns det inte längre

någon underrepresentation av personer med utländsk bakgrund som själva är födda i Sverige eller som invandrat före skolstart. Tvärtom är övergången till högskolan lite högre bland dem än bland personer med svensk bakgrund. Dock är personer som invandrat efter skolstart underrepresenterade i högskolan och har så varit under de senaste tio åren.

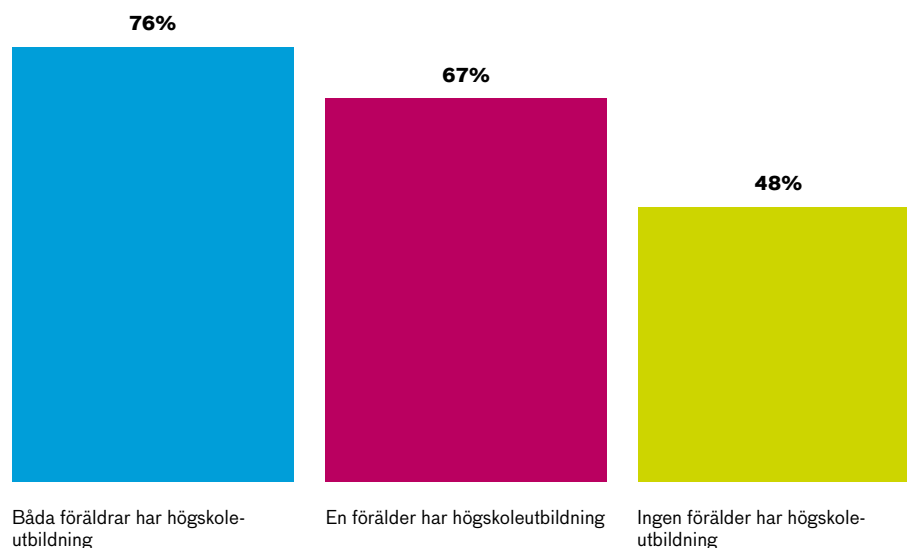
Hur det faktiskt ser ut med utbildningsnivån för olika grupper i samhället är något som SCB regelbundet publicerar information om. 2016 publicerade SCB en artikel med titeln Hög utbildning går i arv, med fokus på betydelsen av föräldrarnas utbildningsnivå (SCB 2016). Analyserna i artikeln baserar på inrikes födda med eftergymnasial utbildning som är födda 1950–1984. Slutsatserna i artikeln är att det finns ett tydligt samband mellan föräldrars och barns utbildning, att barn till högutbildade ofta själva blir högutbildade. Bland till exempel läkare och civilingenjörer är det många som valt samma utbildning som någon av föräldrarna. Mönstret är likartat under hela perioden, att cirka 80 procent av de som har eftergymnasial utbildning har två föräldrar med eftergymnasial utbildning.

Färre högskolestudenter från studieovan miljö i studiegruppen än i befolkningen

Utbildningsnivån är högre i den undersökta gruppen än landet i stort. Majoriteten av de svarande i undersökningen har en universitets- eller högskoleutbildning som är två år eller längre (57 procent). I hela befolkningen är motsvarande andel 41,5 procent (SCB 2015). Av de 57 procenten har 15 procent studerat i upp till två år och 42 procent har studerat längre än två år, och har en färdig examen. Bland de som har en färdig examen finns något fler kvinnor (46 procent) än män (38 procent). Bland kvinnor mellan 30 till 49 år svarar nästan sex av tio att de har en universitets- eller högskoleexamen (58 procent). Utbildningsgraden är högre i storstäderna. På orter med mindre än 3 000 invånare svarar 40 procent att de har en högskoleutbildning. På orter med mer än 3 000 invånare är den siffran 56 procent och i Stockholm, Malmö och Göteborg är den 68 procent.

Diagram 1. Universitets/högskoleexamen kopplat till föräldrars utbildningsnivå

De svarande som svarat att de har en högskoleutbildning om minst två år

Det är också tydligt hur utbildning går i arv (se diagram 1). De som har två föräldrar med högskoleutbildning har i nästan dubbelt så hög utsträckning en högskoleexamen (62 procent) än de vars föräldrar inte har någon (33 procent). Av de som svarar att de studerar på högskolan just nu har 32 procent två högskoleutbildade föräldrar medan fem procent har föräldrar utan hög-

skoleutbildning. Det är en markant skillnad, även om de med utbildade föräldrar är något överrepresenterade i undersökningen.

Självrapporterade studieresultat i grundskola och gymnasium

Av samtliga svarande säger 86 procent att deras studieresultat i grundskolan var ganska eller mycket bra (se diagram 2). 89 procent svarar att resultaten i gymnasiet var bra.

Diagram 2. Hur var dina studieresultat i grundskolan/gymnasiet

Samtliga svarande

■ Mycket dåliga ■ Ganska dåliga ■ Ganska bra ■ Mycket bra ■ Vet ej

Kvinnor anser i något större utsträckning än män att deras resultat var bra. Bland kvinnor i åldern 19 till 29 år svarar 60 procent att deras studieresultat var mycket bra i gymnasiet och 66 procent att de var mycket bra i grundskolan.

De med två högskoleutbildade föräldrar anger i högre grad att de hade mycket bra studieresultat i grundskolan (58 procent) än de med en högskoleutbildad förälder (46 procent) och de med två föräldrar utan högre utbildning (32 procent). Detsamma gäller för gymnasiet, där de med två högskoleutbildade föräldrar (47 procent) anger att hade mycket bra betyg, jämfört med de med en högskoleutbildad förälder (40 procent) och de med två föräldrar utan högskoleutbildning (29 procent).

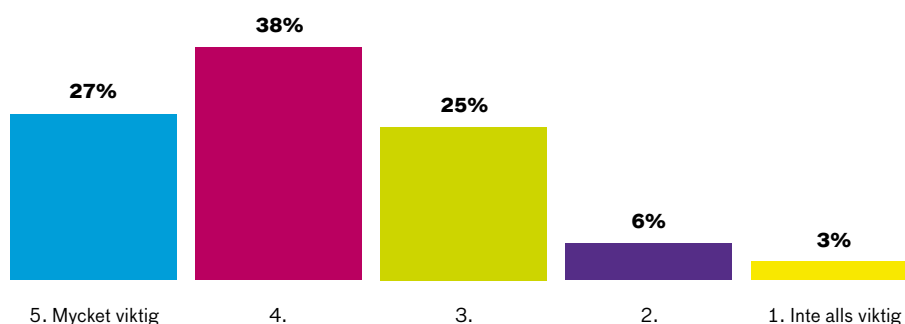
En större andel i storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö (45 procent) uppfattar sina studieresultat i grundskolan som mycket bra, jämfört med boende på medelstora orter som har mer än 3 000 innevånare (38 procent), och mindre orter som har färre än 3 000 invånare (33 procent). En betydligt mindre andel (27 procent) uppfattar sina studieresultat som mycket bra i gymnasiet på de minsta orterna jämfört med medelstora orter (36 procent) och i storstäderna (37 procent).

Unga män på landsorten minst studieintresserade

Majoriteten av de svarande, 65 procent, anser att en högskoleutbildning är viktig för möjligheterna att få ett jobb idag (se diagram 3).

Diagram 3. Hur viktig tror du att en högskoleutbildning är för möjligheterna att få ett jobb idag?

Samtliga svarande

Äldre kvinnor är de som i högst utsträckning tror att högskoleutbildning är viktigt för möjligheter att få ett jobb idag (76 procent). Generellt ökar synen på hur viktig utbildning är med åldern. Bland de svarande i åldern 19 till 29 år anser 60 procent att det är viktigt, jämfört med motsvarande 70 procent av de svarande mellan 50 och 64 år. En större andel på mindre orter (13 procent) anser att det inte alls är viktigt eller något mindre viktigt jämfört med invånare i mellanstora städer (9 procent) och i storstäder (6 procent).

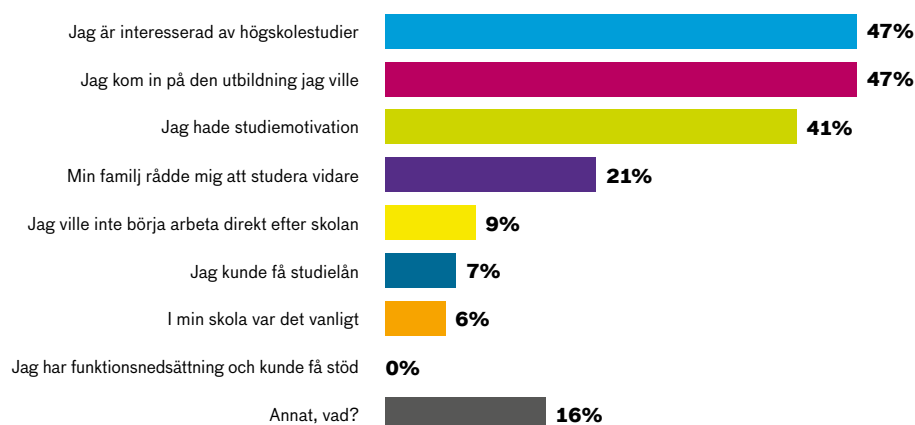
Dubbelt så många födda utanför Europa (62 procent) tror att det är mycket viktigt med en högskoleutbildning för att få ett jobb idag jämfört med födda i Sverige (26 procent) och födda i Europa (34 procent). De med båda föräldrar födda i ett annat land (42 procent) tycker det är mycket viktigt, jämfört med de med båda föräldrar födda i Sverige (26 procent) och de med en förälder född i Sverige (21 procent).

Därför väljer man att studera

Senare i rapporten kommer en presentation av hur gruppen i stort ser på värdet av att läsa på högskolan, oavsett om de själva gjort det. Men vad gjorde att vissa valde att studera? De vanligaste anledningarna är att man helt enkelt är intresserad av högskolestudier samt det faktum att man kom in på den utbildningen som man var intresserad av (se diagram 4).

Diagram 4. Varför valde du att utbilda dig vid universitet eller högskola?

Samtliga svarande

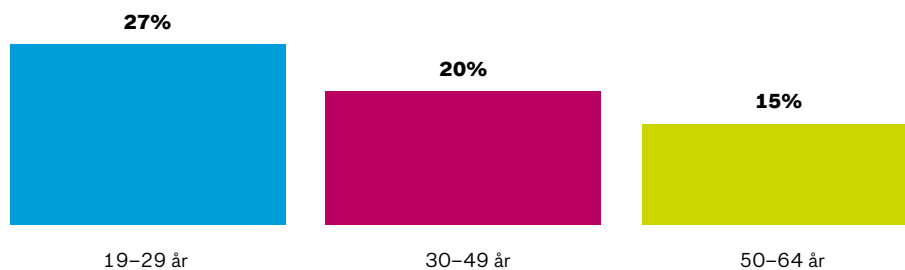

De med två högskoleutbildade föräldrar anger i högre grad (58 procent) intresse för högskolestudier än de med föräldrar utan högskoleutbildning (40 procent). Fyra av tio svarar att studiemotivation är viktigt (41 procent).

Även i resultatet på denna fråga ser manfamiljens betydelse för valet att studera. Var femte svarar att de valde att utbilda sig på grund av att deras familj rådde dem till det. Under "Annat, vad" finns vissa som svarar att det var en självklarhet, andra som svarar att det var för att kunna arbeta med någonting intressant och några svarar att de helt enkelt ville lära sig mer. Andelen som valde att utbilda sig för att deras familj rådde dem att studera vidare är nästan dubbelt så hög bland de yngsta svarandena än bland de äldsta (se diagram 5). De yngsta svarar också i nästan dubbelt så hög utsträckning att intresset för högskolestudier är det viktiga (60 procent) jämfört med de äldsta (33 procent).

Diagram 5. Jag valde att utbilda mig vid universitet eller högskola för att min familj rådde mig att studera vidare?

Samtliga svarande

De med två högskoleutbildade föräldrar anger i dubbelt så hög utsträckning (33 procent) att deras familj rådde dem att studera vidare än de med föräldrar utan högskoleutbildning (16 procent).

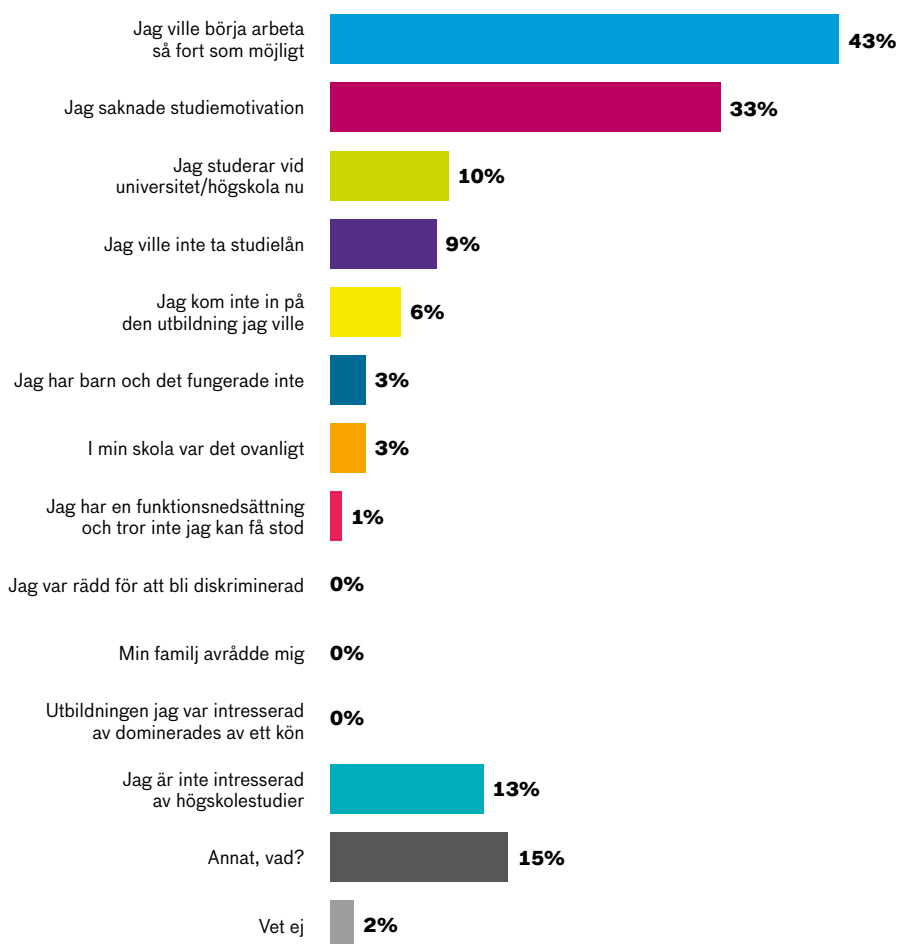
De med två högskoleutbildade föräldrar anger även i högre grad (10 procent) att det var vanligt i deras skola att studera på högskolan än de med föräldrar utan högskoleutbildning (1 procent). Även de med en förälder som är född i ett annat land angav i högre utsträckning att det var vanligt på deras skola (15 procent).

Därför väljer man att inte studera

Det vanligaste svaret på frågan varför man valt att inte studera är att man ville börja arbeta så fort som möjligt, mer än fyra av tio svarar det (se diagram 6). Tre av tio svarar att de saknade studiemotivation. Mer än tio procent svarar att de helt enkelt inte är intresserade av högskolestudier. En av tio svarar "annat, vad". Vissa anger att de fick jobb direkt när de gått ut gymnasiet, någon skulle ta över familjeföretaget och ett par svarade värnplikt/lumpen.

Diagram 6. Varför valde du att inte utbilda dig vid universitet eller högskola?

De svarande som saknar högskoleutbildning (434 personer)

Svarande med två högskoleutbildade föräldrar svarade i lägre grad (21 procent) än de med två föräldrar utan högskoleutbildning (46 procent) att de ville börja arbeta så fort som möjligt. Svarande med två högskoleutbildade föräldrar angav i högre grad (32 procent) än de med två föräldrar utan hög-

skoleutbildning (5 procent) att de just nu studerar vid universitet eller högskola.

De som bor i storstäderna svarar i större utsträckning att de saknade studiemotivation (40 procent) än de som bor på mellanstora (28 procent) och mindre orter (38 procent). På de mindre orterna är det fler som svarar att de ville börja arbeta så fort som möjligt (55 procent) jämfört med boende i storstäderna (38 procent).

Det vanligaste skälet till att välja att inte läsa på högskolan var att man ville börja arbeta så fort som möjligt, mer än fyra av tio svarar det (43%).

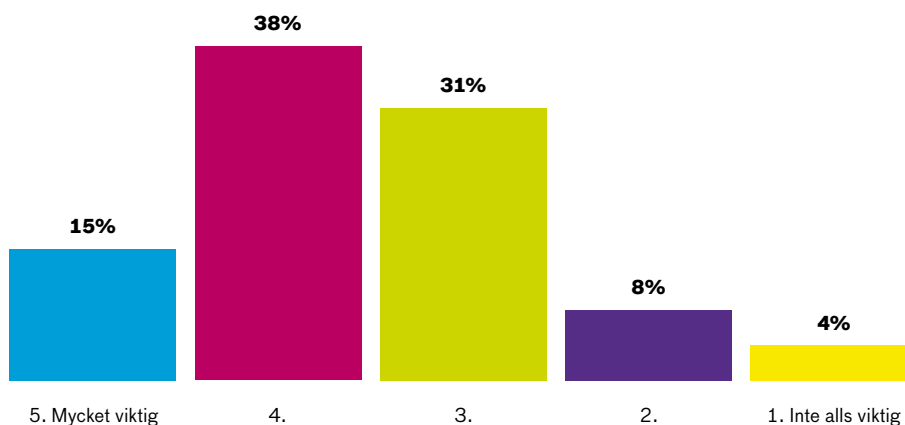
Det här skulle vara viktigt om utbildningsvalet skulle ske idag

Framtida lönenivå är olika viktig för olika grupper

Drygt varannan tycker att lönenivån i den typen av jobb som utbildningen kan leda till är viktig (se diagram 7). Denna inställning skiljer sig inte så mycket mellan kön eller ålder. De äldsta tycker i något högre utsträckning att det är viktigt (57 procent) jämfört med de yngsta (49 procent).

Diagram 7. Vid val av högskolestudier, hur viktig är lönenivån i den typ av jobb utbildningen kan leda till för dig?

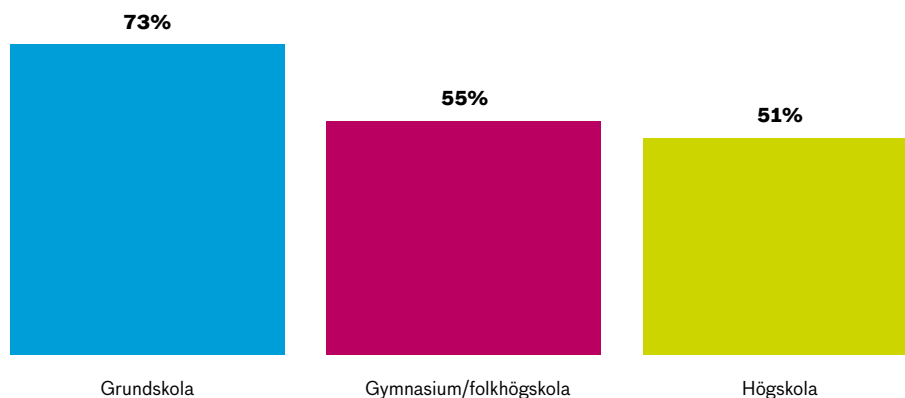
Samtliga svarande

Däremot skiljer sig synen på vikten av lönenivå beroende på hur utbildad man är. Fler än sju av tio av de som enbart har en grundskoleutbildning anser att det är viktigt eller mycket viktigt, jämfört med cirka varannan av de med en högskoleutbildning (se diagram 8).

Diagram 8. Vid val av högskolestudier, hur viktig är lönenivån i den typ av jobb utbildningen kan leda till för dig?

De svarande som svarat viktigt (4–5 på en 5-gradig skala)

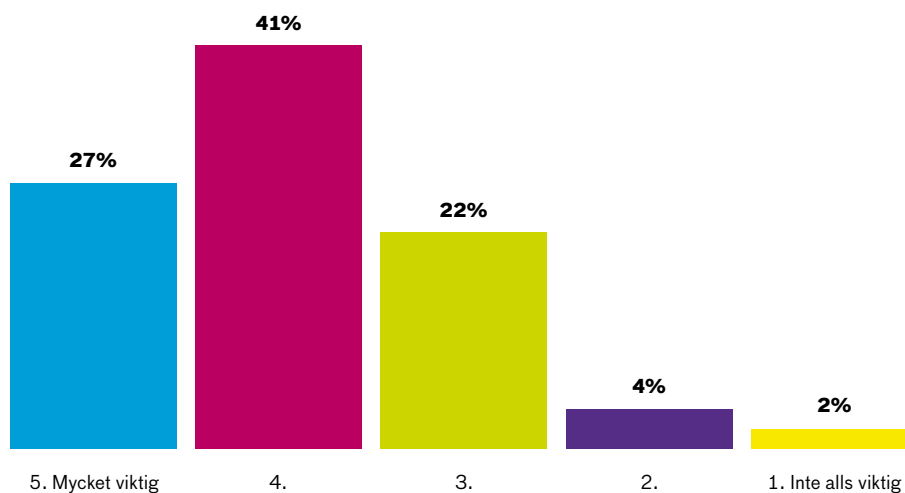
De med två utlandsfödda föräldrar svarar i högre grad (26 procent) att lönenivån i det framtida yrket är viktig.

Att utbildningen ger behörighet till ett speciellt yrke värderas högt

Vid valet av högskolestudier tycker nästan sju av tio att det är viktigt eller mycket viktigt att utbildningen ger behörighet till ett speciellt yrke (se diagram 9).

Diagram 9. Vid val av högskolestudier, hur viktigt är det för dig att utbildningen ger behörighet till ett speciellt yrke?

Samtliga svarande

Svarande med två utlandsfödda föräldrar ansåg i högre utsträckning (41 procent) än svarande med en utlandsfödd förälder (17 procent) att det är mycket viktigt att utbildningen ger behörighet till ett specifikt yrke.

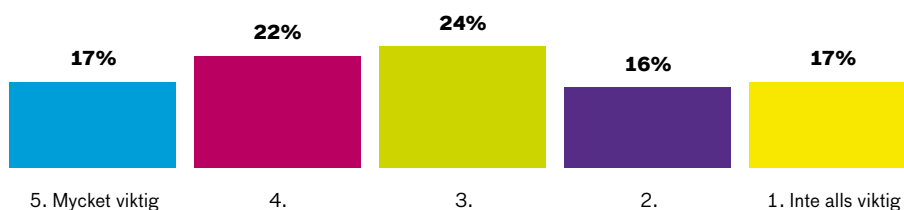

” Vid valet av högskolestudier tycker nästan sju av tio att det är viktigt att utbildningen ger behörighet till ett speciellt yrke.

Unga kvinnor och de från studieovana hem vill ha nära till högskolan

Var tredje svarande tycker inte att det är viktigt var högskolan ligger (se diagram 10).

Diagram 10. Vid val av högskolestudier, hur viktigt är det för dig att högskolan ligger nära där du bor?

Det är betydligt viktigare för unga kvinnor att högskolan ligger nära (48 procent) än vad det är för unga män (29 procent). Betydelsen av att högskolan ligger nära där man bor minskar i takt med utbildningsnivå. Nästan sex av tio av de som enbart har en grundskoleutbildning tycker att det är viktigt att skolan ligger nära (57 procent) vilket kan jämföras med knappt varannan av de med gymnasie/folkhögskoleutbildning (47 procent) och var tredje med högskola/ universitetsutbildning (32 procent).

Även föräldrarnas utbildningsnivå påverkar svaren. Svarande med två föräldrar utan högskoleutbildning anger i högre utsträckning (43 procent) än svarande med två högskoleutbildade föräldrar (26 procent) att det är viktigt att högskolan ligger nära hemmet.

Intresset är det allra viktigaste

Det viktigaste vid valet av högskolestudier är, inte helt oväntat, intresset för det man läser, hela 95 procent av samtliga svarande svarar det. Det finns inga större skillnader i svaren på denna fråga kopplat till kön, ålder eller var man bor.

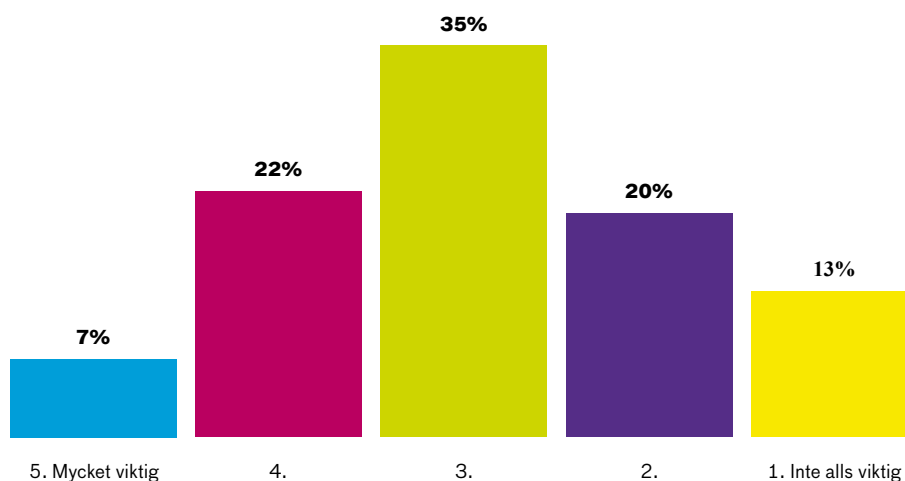

Utbildningens status viktigast för de med utländsk bakgrund

En knapp tredjedel av de svarande anser att utbildningens status är viktig eller mycket viktig (se diagram 11).

Diagram 11. Vid val av högskolestudier, hur viktig är utbildningens status?

Samtliga svarande

De yngsta svarandena tycker att det är viktigare med utbildningens status (34 procent) än de äldsta (23 procent). Svarande som bor på mindre orter anser i högre grad (19 procent) än svarande på medelstora orter och storstäder att utbildningens status inte alls är viktig. Svarande som bor i storstäder svarar i betydligt högre grad (10 procent) än de som bor på mindre orter (3 procent) att utbildningens status är mycket viktig.

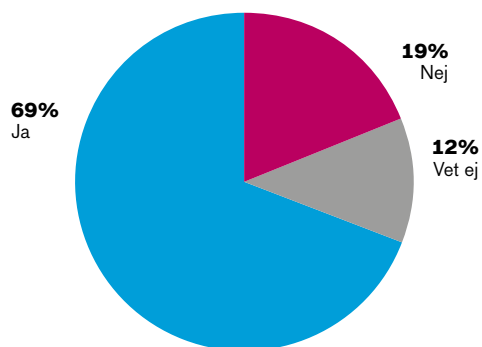
De som har två högskoleutbildade föräldrar anser i större utsträckning att utbildningens status är viktig (38 procent) jämfört med de vars föräldrar inte har någon högskoleutbildning (25 procent). De svarande som är födda utanför Sverige ser utbildningens status som viktigare än de som är födda i Sverige. Svarande med två utlandsfödda föräldrar anger i högre grad (43 procent) än svarande med två föräldrar födda i Sverige (28 procent) att utbildningens status är viktig.

Attityder till distans- och forskarutbildning

Vi ställde en fråga om man skulle kunna tänka sig att läsa hela högskolekurser eller högskoleprogram på distans, givet att en högskoleutbildning skulle vara aktuell för personen ifråga i dagsläget. Nästan sju av tio svarar att de skulle kunna tänka sig att göra det (se diagram 12).

Diagram 12. Om en högskoleutbildning vore aktuell för dig i dagsläget, skulle du då kunna tänka dig att läsa hela högskolekurser eller högskoleprogram på distans?

Samtliga svarande

Personer i åldern 30 till 49 är de som i störst utsträckning svarar att de skulle kunna tänka sig att studera på distans (78 procent). Inte så oväntat är det en större andel som kan tänka sig att läsa på distans på mindre orter (76 procent) än i storstäderna (64 procent). Men även här spelar föräldrarnas utbildningsnivå roll. Svarande med högskoleutbildade föräldrar anger i högre utsträckning att distansutbildning inte är ett alternativ (25 procent) än svarande med två föräldrar utan högskoleutbildning (15 procent).

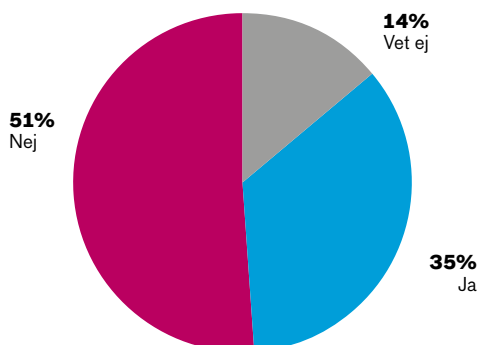
Personer i åldern 30 till 49 är de som i störst utsträckning svarar att de skulle kunna tänka sig att studera på distans.

Var tredje skulle kunna tänka sig att doktorera

Fler än var tredje svarande skulle kunna tänka sig en fyraårig forskarutbildning, det vill säga att doktorera (se diagram 13). Ungefär varannan svarar att de inte skulle kunna tänka sig det.

Diagram 13. Skulle du kunna tänka dig att läsa en fyraårig forskarutbildning (doktorera)?

Samtliga svarande

Svarande med båda föräldrar födda i Sverige anger i högre grad (53 procent) än de med två utlandsfödda föräldrar (35 procent) att de inte kan tänka sig att läsa en forskarutbildning. Unga män är de som i störst utsträckning säger sig vara intresserade av att forska, drygt varannan man mellan 19 och 29 år skulle kunna tänka sig att doktorera (51 procent).

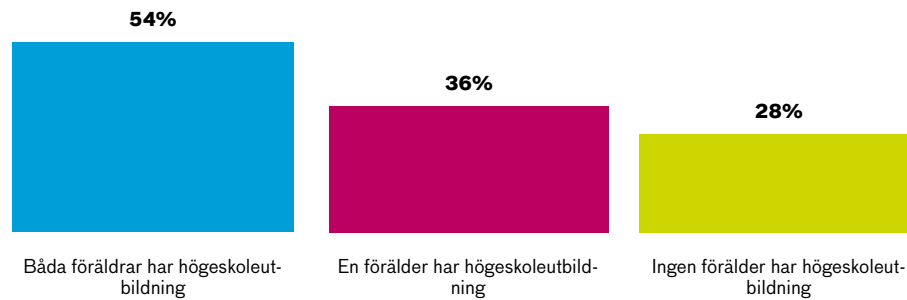

Varannan man mellan 19 och 29 år skulle kunna tänka sig att doktorera.

Mer än hälften av svarande med två högskoleutbildade föräldrar svarar att de skulle kunna tänka sig att doktorera, vilket kan jämföras med 28 procent av de som inte har någon förälder med högskoleutbildning (se diagram 14).

Diagram 14. Jag skulle kunna tänka mig att läsa en fyraårig forskarutbildning (doktorera)?

Samtliga respondenter

Hela 54 procent av svarande med två högskoleutbildade föräldrar svarar att de skulle kunna tänka sig att doktorera, vilket kan jämföras med 28 procent av de som inte har någon förälder med högskoleutbildning.

Den egna utbildningsnivån spelar också stor roll. De som har en högskole- eller universitetsutbildning svarar i nästan dubbelt så hög utsträckning att de är intresserade av att doktorera (43 procent) än de som har en grundskoleutbildning (23 procent). De 35 procenten som svarar att de skulle kunna tänka sig att doktorera tillfrågades om varför de skulle kunna tänka sig det. De flesta svaren kan kopplas till intresse och personlig utveckling. Många skriver att de skulle kännas givande att specialisera sig och bli en expert inom ett visst område.

- ” Har alltid gillat det akademiska livet och skulle mycket väl kunna tänka mig att förkovra mig totalt inom ett visst ämne.
- ” Det är intressant att grotta ner sig och undersöka något som kan ha betydelse framåt.
- ” Jag skulle bli mer kunnig i mitt ämne och jag tror att doktorstiteln kommer vara meriterande i min framtida karriär.
- ” Jag är intresserad av forskning. Nu har jag ju fyllt 63 så det är ju inte aktuellt, men när jag så småningom blir pensionär vill jag studera och gör det gärna på distans.
- ” Jag tror att det kommer att krävas än högre utbildning i framtiden.

Också de 51 procent som svarat att de inte skulle kunna tänka sig en forskarutbildning tillfrågades om varför de inte skulle kunna tänka sig det. Många svarar att det är för sent för dem i livet att börja doktorera. En del svarar att det helt enkelt inte intresserar dem och vissa tror inte att de skulle kunna klara av det.

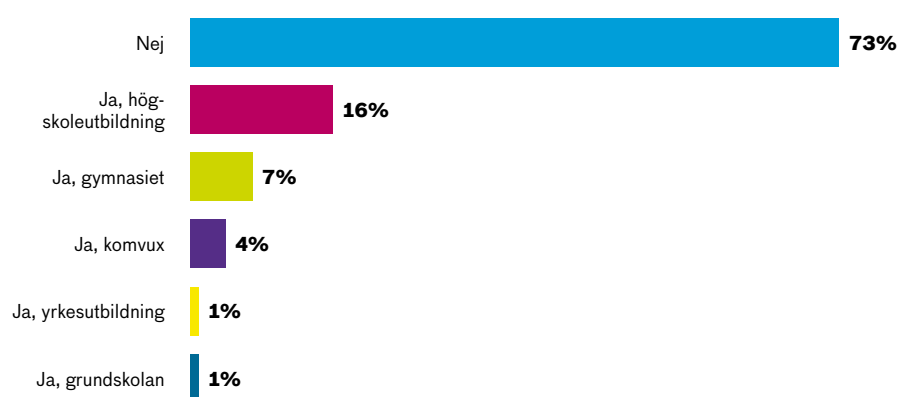
- ” Det blir för dyrt att plugga så länge. Känner mig för gammal för att leva fattigt studentliv igen.
- ” Jag har just nu inte intresse av att läsa en fyra-årig forskarutbildning. Jag har ett bra arbete som är stimulerande och engagerande.
- ” Jag tror inte jag skulle ha disciplinen till att kunna forska om samma ämne i 4 år.
- ” Jag kan inte komma på något ämne som intresserar mig såpass mycket att jag vill läsa det i 4 år.
- ” Det lönar sig inte ekonomiskt samt att det i mitt yrke inte ger så mkt karriärmässigt.

Avbrutna studier

29 procent av samtliga svarande uppger att de någon gång avbrutit en utbildning. Högskoleutbildning är den typ av utbildning som flest svarar att de avbrutit oavsett bakgrund (se diagram 15). De med föräldrar utan högskoleutbildning har i högre grad avbrutit gymnasiestudier (9 procent) än de med högskoleutbildade föräldrar (2 procent).

Diagram 15. Har du någon gång avbrutit en utbildning?

Samtliga svarande

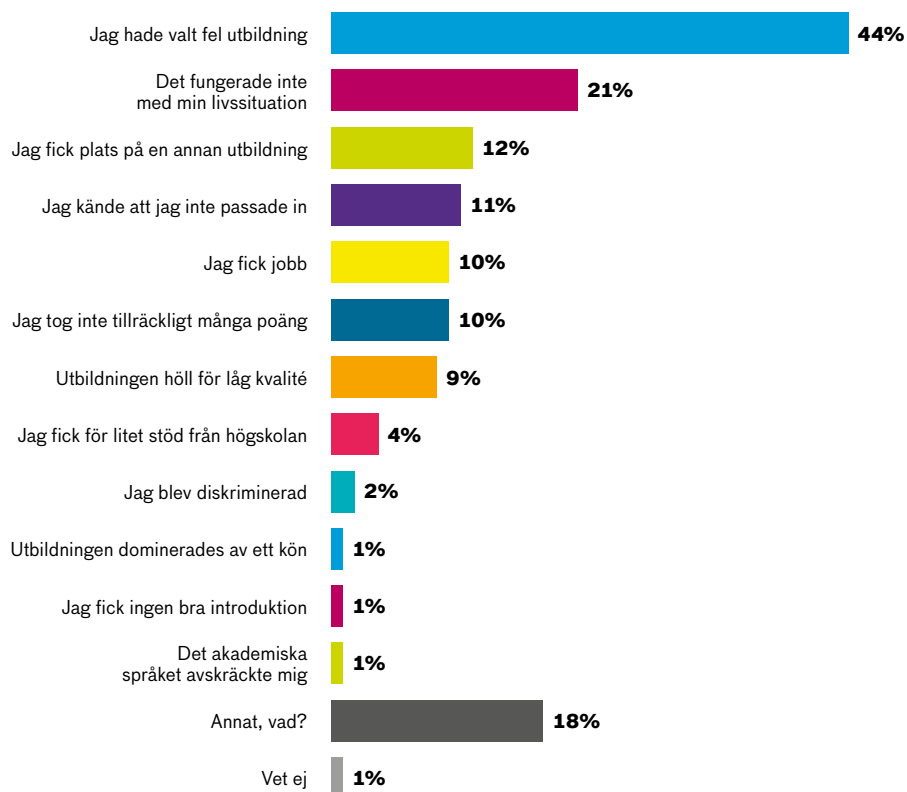
Allt vanligare att avbryta studierna

Det är något fler män (19 procent) än kvinnor (14 procent) som svarar att de avbrutit en högskoleutbildning. Hela 27 procent av män mellan 19 och 29 svarar att de avbrutit en högskoleutbildning. Det kan jämföras med 11 procent av kvinnor i motsvarande åldersgrupp.

På följdfrågan varför man avbröt sin högskoleutbildning är det vanligaste svaret att man valt fel utbildning (se diagram 16). Var femte svarar att det inte passade in med deras livssituation.

Diagram 16. Varför avbröt du din högskoleutbildning?

De svarande som svarat att de avbrutit en högskoleutbildning (totalt 162 personer)

Män svarar i högre utsträckning (49 procent) än kvinnor (38 procent) att de valt fel utbildning. De med föräldrar utan högskoleutbildning har i lägre utsträckning (13 procent) avbrutit högskolestudier än de med högskoleutbildade föräldrar (23 procent).

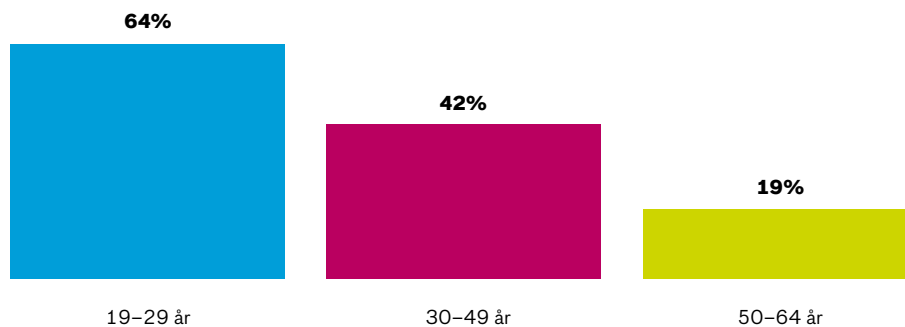

Män svarar i högre utsträckning än kvinnor att de valt fel utbildning.

Det finns även en tydlig åldersskillnad i frågan om att välja fel utbildning (se diagram 17). Två tredjedelar av de yngsta svarandena uppger att de avbröt sin högskoleutbildning för att de hade valt fel utbildning, att jämföra med knappt tjugo procent bland de äldsta.

Diagram 17. Jag avbröt min högskoleutbildning för att jag hade valt fel utbildning

Samtliga svarande

Kvinnor svarar i dubbelt så hög utsträckning (31 procent) än män (14 procent) att de avbröt sina studier för att det inte fungerade med deras livssituation. De äldsta svarandena uppger också det i högre utsträckning (40 procent) än de yngsta (8 procent). Bland kvinnor mellan 50 och 64 år svarar mer än varannan att de avbröt sina studier på grund av att det inte fungerade med deras livssituation. Livssituation i detta fall handlar troligtvis till stor del om barn och familj. Bland de som inte har några barn svarar endast 5 procent att de avbrutna studierna handlade om livssituationen vilket kan jämföras med motsvarande 43 procent bland de svarande som har barn.

Svaret att det inte passade ens livssituation är också vanligare bland de som har föräldrar utan högskoleutbildning (32 procent) jämfört med de som har föräldrar med en högskoleutbildning (13 procent).

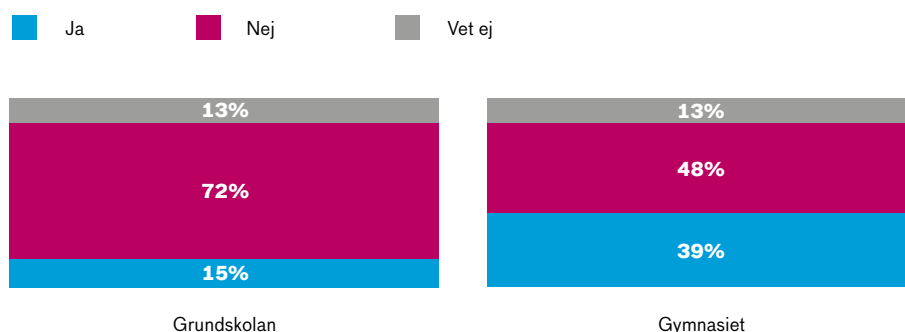
18 procent svarade "Annat, vad". Här finns de som svarar att de ville starta eget, några som blev sjuka och någon som saknade studiemotivation.

Information om universitets- och högskolestudier

Fler än sju av tio svarar att de inte fick någon information i grundskolan om hur det är att studera eller forska på universitet/högskola (se diagram 18).

Diagram 18. Fick du någon information om hur det är att studera eller forska på universitet/högskola när du gick i grundskolan/gymnasiet

Samtliga svarande

Uppfattningen om hur man fått information i grundskolan skiljer sig mellan olika åldersgrupper. Bland de äldsta svarandena uppger endast 10 procent att de fick någon information då, vilket kan jämföras med 22 procent bland de yngsta. När det kommer till frågan om man fick informationen i gymnasiet svarar 27 procent av de äldsta att de fick det jämfört med 54 procent av de yngsta.

De med två högskoleutbildade föräldrar har i högre utsträckning fått information om högre utbildning och forskning på högstadiet (21 procent) jämfört med de med föräldrar utan högskoleutbildning (12 procent). På gymnasiet har de med två högskoleutbildade föräldrar (52 procent) och de med en högskoleutbildad förälder (51 procent) i högre utsträckning än de med två föräldrar utan högskoleutbildning (31 procent) fått information om högre utbildning och forskning på gymnasiet.

Diskussion och slutsatser

Resultaten i undersökningen ligger väl i linje med de redovisade resultaten av andra undersökningar som studerat unga människors inställning till högre utbildning (Unga med attityd 2013 och Högskolerapporten 2016). Detta trots att åldersspannet i undersökningen är stort och trots att det är fler med högskoleutbildning i studiegruppen än i befolkningen i stort.

Föräldrars utbildningsbakgrund

I studien framträder en tydlig bild av att de med två högskoleutbildade föräldrar är en grupp som gynnas inom hela utbildningssystemet, från grundskolan och framåt, i relation till högskoleutbildning. Denna grupp får tidigare information om högre studier, går oftare i skolor där fler läser vidare, klarar sig enligt egen uppfattning bättre i grundskolan och gymnasiet, råds att studera vidare av sina föräldrar, sätter sina mål med högre utbildning högre, beaktar utbildningens status, är mer flyttbara, och läser oftare på högskolan. Mönstret gäller delvis även om endast en av föräldrarna är högskoleutbildad. Omvänt framträder bilden av en grupp som har betydligt svårare att hävda sig inom utbildningssystemet, de med föräldrar utan högskoleutbildning, som kommer från så kallade 'studieovana hem'. Att dessa är mindre benägna att flytta från sin hemort för att studera är känt sedan tidigare (Beach och Puaca 2014). Intressant är dock att studenter i denna grupp i mindre grad avbryter högskolestudier än studenter från studieovana hem. Att genomströmning, alltså att studenter genomför sina studier, kan öka när studenter från studieovana hem väl börjar på universitetet antyds också av internationell forskning (Pitman och Philimore 2015).

Resultaten som rör bristen på information om högre studier i grundskolan och gymnasiet är alarmerande generellt men särskilt för denna grupp, eftersom studie- och yrkesvägledning och undervisning skulle kunna fungera kompensatoriskt för elever från studieovana hem. Det har till exempel Skolinspektionen lyft fram i sin rapport från 2013, att en fungerande vägledning har störst effekt för elever som kommer från studieovana miljöer (Studie- och yrkesvägledning i grundskolan 2013). Internationell forskning finns som visar att tanken på högskolestudier behöver väckas före 14 års ålder (Anders och Micklewright 2015). Vikten av tidig, fungerande studie- och yrkesvägledning förstärks även av den högre graden av studieavbrott hos de yngsta i studien på grund av att de valt fel utbildning. Att studie- och yrkesvägledning i Sverige har så stora påtalade brister är problematiskt, när behoven av den är så tydliga (Studie- och yrkesvägledning i grundskolan 2013 och På spaning efter framtidens skola 2011).

Sammanfattningsvis antyder resultaten i studien att individer från studieovana hem på mindre orter bör prioriteras i arbetet med breddad rekry-

tering, både från myndigheters, från lärosätens och från skolors sida. Den slutsatsen förstärks av information från Universitetskanslersämbetet om att den sociala snedrekryteringen har varit i stort sett oförändrad under de senaste tio åren, trots många insatser för att uppnå förändring (Universitets och högskolor. Årsrapport 2016).

Svarandens utbildningsnivå

De med enbart grundskoleutbildning ser det som viktigare att en högskola ska ligga nära dem än de med gymnasieutbildning och de med högskoleutbildning. De med grundskoleutbildning ser den lönenivå en högskoleutbildning kan leda till som viktigare än de som redan har en högskoleutbildning. Att lön inte är det viktigaste för de som läst på högskolan kan bero på att Sverige är ett av de länder i OECD där högre utbildning historiskt påverkat lön minst, på grund av att inkomstskillnaderna mellan högskoleutbildade och icke- högskoleutbildade varit lägre än i andra länder. Intresse blir då viktigare (OECD 2012). En annan förklaring kan vara att den som har en hög lönenivå kan tycka att andra aspekter än lön är det viktigaste.

Boendeort

I storstäderna (Stockholm, Göteborg, Malmö) är utbildningsgraden högre och de svarande i storstäderna uppfattar sina studieresultat som bättre, både i grundskolan och i gymnasiet, ser utbildningens status som viktigare, men har en lägre grad av studiemotivation än svarande på mindre orter och mellanstora orter. På mindre orter ses högskoleutbildning som mindre viktigt för att få arbete, fler vill börja arbeta så fort som möjligt efter gymnasiet, och fler kan tänka sig att läsa på distans än i storstäderna.

Kön

När det gäller könsskillnader i studien uppger kvinnor att de klarat sig bättre i grundskolan och på gymnasiet än män, samt avbrutit sina högskoleutbildningar i långt lägre grad än män. Att kvinnor avbryter sina högskoleutbildningar mindre ofta kan delvis bero på att många av dem läser legitimationsyrken och därför inte får börja arbeta utan examensbevis (SOU 2015:50). När kvinnor avbryter högskoleutbildningar har det oftare att göra med deras livssituation, vilket kan påverkas bland annat av att ansvar för barn och hem fortfarande faller mer på kvinnor än män (Stanfors 2015). Fler män än kvinnor anger felval som skäl till att avbryta en högskoleutbildning men unga män som studerat/studerar vid högskolan är de som är mest intresserade av att doktorera.

Ålder

De äldsta (50–64) i undersökningen tycker generellt att högre utbildning är viktigare än de yngsta (19–29), samt även i högre grad att högre utbildning är viktigt för att få ett jobb idag. Samtidigt hade de äldsta i lägre grad fått rådet att studera på högskolan av sina familjer när de själva var unga, och tyckte också att utbildningens status var mindre viktig än de yngsta. De äldsta i studien uppfattade att de fått mindre information om högskolan både i grundskolan och i gymnasiet än de yngsta. De yngsta angav i högre grad än de äldsta intresse för högskolestudier som ett skäl för att ha valt att läsa vid högskolan, men hade i mycket högre utsträckning avbrutit sina högskolestudier än dessa.

Födelseland och utländsk bakgrund

I den undersökta gruppen är personer med utländsk bakgrund (två föräldrar födda utomlands), samt utlandsfödda i eller utanför Europa, underrepresenterade. Det kan därför vara svårare att upptäcka skillnader, men några finns.

Svaranden som är födda utanför Europa tycker det är viktigare med högre utbildning för att få ett jobb idag än de som är födda i Sverige eller i Europa. De som är födda utanför Sverige ser generellt utbildningens status som viktigare än de som är födda i Sverige. Svaranden med två utlandsfödda föräldrar tycker det är viktigare med högre utbildning för att få ett jobb idag än de vars ena eller båda föräldrar är födda i Sverige. De tycker också att lönenivå och högskoleutbildningens status är viktigare än de med båda föräldrarna födda i Sverige. De med utländsk bakgrund tycker även att det är viktigare att högskoleutbildning ger behörighet till ett specifikt yrke än de med bara en utlandsfödd förälder. De med föräldrar födda i Sverige är i sin tur mindre intresserade av att läsa en forskarutbildning än de med utländsk bakgrund.

En möjlig förklaring till skillnaderna är rädsla för diskriminering på arbetsmarknaden. En yrkesinriktad utbildning med högre status, samt forskarutbildning, kan ses som ett säkrare kort. Rädslan är inte ogrundad, forskning visar att sökande med liknande meriter bedöms annorlunda av arbetsgivare utifrån nationell bakgrund (Berggren 2013).

Slutsatser

Individer från studieovana hem på mindre orter bör prioriteras i arbetet med breddad rekrytering, både från myndigheters, från lärosätens och från skolors sida.

Hur utländsk bakgrund och födelseland ska beröras av breddad rekrytering kan denna studie inte uttala sig om men däremot att högskolan ska arbeta medbreddat deltagande för kvinnor som har barn.

Referenser

Högskolerapporten, Ungdomsbarometern, 2016

Anders, Jake och Micklewright, Teenagers' expectations of applying to university: How do they change? *Education Sciences* 5:281-305, 2015

Beach, Dennis och Puaca, Goran Changing higher education by converging policy-packages: education choices and student identities. *European Journal of Higher Education* 20(4), 2014

Berggren, Caroline, The influence of gender, social class and national background on education and work career? *Nordic Journal of Migration Research* 3(3): 135-144, 2013

OECD Education indicators in focus, 2012

Pitman, Tim, Koshy, Paul och Phillimore, John, Does accelerating access to higher education lower its quality? The Australian experience, *Higher Education Research & Development* 34(3): 609-623, 2015

På spaning efter framtidens skola. 1 000 elever om skolan, en undersökning bland elever i gymnasieskolan. Genomgörd av Exuiro Market Research under våren 2011 på uppdrag av Lärarnas Riksförbund och Sveriges Eleveråds Centralorganisation – SECO

SCB 2015, www.scb.se

SCB 2016, *Hög utbildning går i arv, Välfärd* 1/2016

SOU 2015:50 *Hela lönen, hela livet – utmaningar för ett jämställt arbetsliv*, sid 92, 2015

Stanfors, Maria, *Underlag till Jämställdhetsutredningen U2014:06. Delmål 3: Det obetalda hem- och omsorgsarbetet*, 2015

Studie- och yrkesvägledning i grundskolan, Kvalitetsgranskning, Rapport 2013:5, Skolinspektionen

Unga med attityd 2013, Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie, Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:3, 978-91-85933-71-6

Universitet och högskolor. Årsrapport 2016, Universitetskanslersämbetet. Rapport 2016:10

Utbildning, utbyte och utveckling – för alla som vill vidare

Universitets- och högskolerådet, UHR, är en statlig myndighet med ett brett uppdrag inom utbildningsområdet. Vi finns i Stockholm och i Visby.

- Vi samordnar antagningen till högskolor och universitet.
- Vi erbjuder möjligheter till internationellt utbyte, kompetensutveckling och praktik utomlands för studenter och personal inom utbildningssektorn.
- Vi ger stöd och information till alla som vill läsa vidare på universitet eller högskola.
- Vi förvaltar och utvecklar IT-system på uppdrag av universitet och högskolor.
- Vi bedömer utländska utbildningar så att personer med en utländsk examen kan söka jobb eller söka en högre utbildning i Sverige.
- Vi arbetar för en breddad rekrytering till högskolan och för att motverka diskriminering inom högskolan.
- Vi ansvarar för högskoleprovet.

